

EXPLOATAREA MAMIFERELOR ÎN SITURILE DACICE DE LA MĂGURA ȘIMLEULUI (JUD. SĂLAJ). STUDIU DE CAZ: ȘIMLEU-STR. A. MUREȘANU ȘI ȘIMLEU-OBSERVATOR

*Simina Margareta Stanc**

* Facultatea de Biologie, Universitatea “Alexandru Ioan Cuza”, Iași; simina.stanc@uaic.ro

Abstract. In Șimleu Silvaniei area there is a high density of housing, from prehistory to the Dacian period (1st century BC). The researches revealed elements of fortification, dwellings, facilities, a large amount of ceramic, lithic and metallic material, of local production, but also of import. Important osteological samples were recovered. The archaeozoological research methodology comprises: anatomical and taxonomic identification of remains, taffonomic analysis, osteometry, estimation of slaughter age, quantification of data. The archaeozoological quantification (number of identified specimens and minimum number of individuals) aimed at evaluating the relative frequencies of identified species in order to estimate the animal resources and subsistence practices (animal husbandry, hunting), such as animals used as food in the settlements. The faunal remains identified in the two studied samples belong to mammals. The identified wild mammals are: red deer, wild boar, aurochs, roe deer. The remains of domestic mammals have the highest proportion indicating the importance of animal husbandry compared with hunting. The identified domestic mammals are: cattle, sheep, goat, pig, dog and horse.

Keywords: First Iron Age, Dacian settlement, archaeozoology, palaeoeconomy, Șimleu Silvaniei.

1. Introducere

Orașul Șimleu Silvaniei se întinde la poalele masivului *Măgura Șimleului*, masiv care domină zona nord-vestică a *Depresiunii Șimleului* și străjuie zona trecătorii pe care râul Crasna a tăiat-o în roca moale a masivului, pe traseul Șimleu Silvaniei – Cehei.

În aria orașului au fost identificate și cercetate numeroase situri din epoca bronzului, prima epocă a fierului și perioada dacică cu ocazia unor cercetări sistematice, preventive și periegeze în zona din jurul *Măgurii Șimleului*. Marea densitate de locuire care se conturează în această microzonă, începând cu a doua jumătate a bronzului mijlociu, este datorată localizării pe o importantă arteră naturală de circulație (valea Crasnei), dar și prin posibilitatea de a controla trecătoarea tăiată de râul Crasna în masivul *Măgura*¹.

¹ Pop *et alii*, 2010, p. 179.

2. Punct: strada Andrei Mureșanu

Un segment din mai vechea așezare civilă dacică este suprapus de strada Andrei Mureșanu, amplasată la baza dealului *Cetate*, component al *Măgurii*. Primele date au apărut aici în urma săpăturilor arheologice efectuate în anul 1976, iar cercetări succesive desfășurate, cu intermitențe, în perioada 1989 – 2007, au arătat existența unor amenajări antice de anvergură în pantele dealurilor ce mărginesc strada propriu-zisă².

Lucrări de cercetare arheologică preventivă efectuate în vara lui 2007 au adus noi informații referitoare la locuirea civilă dacică din acest punct. Au fost identificate 14 complexe arheologice dacice, datate secolul I îHr – prima jumătate a secolului I dHr, respectiv gropi menajere, locuințe, vetre de foc și cuptoare menajere, pereți arși de locuință, precum și o depunere ritualică de vas. O descoperire aparte o constituie complexul denumit C11, probabil o locuință de suprafață compartimentată, cu patru încăperi (dintre care trei erau dotate cu instalații de foc), în care a fost descoperit un bogat material arheologic exclusiv ceramic, dintre care se remarcă o statueta feminină din lut ars, reprezentată stângaci. Inventarul construcției constă în sol negru-maroniu cu multă cenușă, chirpici și ceramică dacică lucrată cu mâna și la roată, dar și două fragmente ceramice pictate celtice, de import³, specifice secolului I îHr.

Materiale arheologice descoperite în campania 2007 constau cantitativ preponderent în ceramică, specifică epocii dacice clasice, dar mai ales sec. I îHr. Ceramica descoperită este în general fragmentată și doar în complexul C11 au fost descoperite recipiente întregibile. În general majoritatea ceramicii este confecționată cu mâna, doar circa 15% prelucrată la roată. Formele lucrate cu mâna sunt reprezentate de oale (majoritare), străchini, cești-opaiș și căni. Ceramica modelată la roată cuprinde, la rândul ei, o anume varietate: fructiere, *kantharoi*, căni, urcioare, boluri, cupe. Principalele argumente ale încadrării cronologice sunt detaliile tipologice ale ceramicii, precum și ceramica celtică pictată⁴.

3. Punct: Observator

Situl arheologic de la *Observator* se află pe platourile cele mai înalte ale masivului *Măgura Șimleului*, în zona punctului de maximă altitudine (596 m) și spre N de acesta. Este un sit arheologic tipic amplasat pe o înălțime greu accesibilă, dar cu numeroase surse de apă disponibile în zona înaltă. Aici pare să fi funcționat un sediu al unei aristocrații laice și religioase a unei uniuni tribale adunate în jurul masivului *Măgura* în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului II îHr și începutul secolului I dHr⁵.

Suprafața cea mai înaltă a fost separată de restul terenului printr-un sistem de palisade⁶, rezultând un sistem de fortificații interioare și exterioare; acest ultim tip a cuprins o suprafață de 4–5 ha, peisaj care a fost marcat de prezența unor structuri preistorice mai vechi și de activități de nivelare. Unele surse de apă au fost situate în afara zonei fortificate, dar în apropierea sa la altitudini mai mici. În stadiul actual de cercetare,

² Pop, Culic, 2008, p. 297.

³ Pop, Culic, 2008, p. 298.

⁴ Pop, Culic, 2008, p. 298.

⁵ Pop, 1995, *passim*.

⁶ Pop, 2006, *passim*; Pop, 2009, *passim*.

se poate afirma că fortificațiile menționate protejau o așezare dacică mare. A fost descoperită o așezare fortificată din perioada Hallstatt, care se întinde pe o suprafață de 35 ha, cu planul perfect adaptat terenului. Parțial, vechea fortificație din prima epocă a fierului a fost refolosită în perioada dacică (sf. sec. II îHr – încep. sec I dHr) și chiar în evul mediu timpuriu (secolele VIII–X dHr)⁷.

Cercetarea arheologică sistematică a sitului de la *Observator* a început în anul 1994, dar primele "investigații" arheologice în zonă sunt menționate încă din a doua jumătate a sec. al XIX-lea⁸. Până în anul 2009 au fost efectuate 11 campanii de săpături, fiind identificate în principal un mare număr de gropi menajere, locuințe, cuptoare și vetre, databile în epoca bronzului, prima epocă a fierului și perioada dacică, dar și două morminte (de incinerare, din bronzul timpuriu și inhumare de secol X dHr). Au fost descoperite puține materiale ceramice din neolitic (complexul cultural Criș) și eneolitic final (cultura Coțofeni). De asemenea, sistemul defensiv al așezării fortificate din prima epocă a fierului, cu un traseu adaptat configurației terenului, a fost sondat în mai multe puncte pentru a verifica elementele sale constitutive și dinamica dezvoltării spațiului fortificat⁹.

3.1. Descoperiri de epoca bronzului

Materiale ceramice din perioada timpurie și mijlocie a epocii bronzului au apărut destul de puține, în poziție secundară, rulate în stratul de cultură din prima epocă a fierului și din perioada dacică. Interesante sunt descoperirile compacte dintr-o groapă, anume bucăți de lut ars, care par să provină de la un model de casă, care a fost rupt în bucăți, iar apoi bucățile au fost aruncate în jumătatea inferioară a gropii alături de fragmente ceramice, numeroase fragmente de la greutatea piramidale de lut (*căței de vatră*), cenușă, oase arse și cărbune. Pe fundul gropii a fost depusă o râșniță din mica-sist. Pe baza inventarului ceramic groapa aparține grupului Cehăluț, care este bine documentat în zonă în primele două etape ale bronzului târziu. Din zona cercetată a fost recoltat un bogat material ceramic întregibil și parțial întregibil, precum și o mare cantitate de oase de animale¹⁰. Stațiunea grupului Cehăluț de la Șimleu Silvaniei-*Observator* este, până acum, una dintre puținele așezări ale purtătorilor acestui grup aflate în zona înaltă, greu accesibilă. Imensa majoritate a așezărilor acestui grup sunt plasate în zone joase, pe terasele cursurilor de apă și sunt așezări deschise. Probabil importanța strategică a trecătorii de pe Crasna, din zona actualului oraș Șimleu Silvaniei, a impus această excepție în strategia amplasării habitatului purtătorilor grupului Cehăluț¹¹.

3.2. Descoperirile din prima epocă a fierului

Cercetările din campania anului 2006, bogată în rezultate, subsumate în principal necesității precizării stratigrafiei acestei zone, au adus noi date utile pentru precizarea momentului de început al așezării fortificate de la Șimleu Silvaniei-*Observator*.

⁷ Pop *et alii*, 2006, *passim*.

⁸ Pop *et alii*, 2007, p. 359.

⁹ Pop *et alii*, 2007, p. 359.

¹⁰ Pop *et alii*, 2007, p. 359.

¹¹ Pop *et alii*, 2010.

Descoperirile sugerează existența unui orizont cronologic de locuire contemporan cu nivelul I de la Teleac¹². Complexe din prima epocă a fierului au fost descoperite în toate suprafețele cercetate, și în special în campania anului 2006, respectiv construcții (locuințe și anexe), un cuptor, o vatră și gropi dintre care 9 gropi de stâlp, iar celelalte gropi menajere (de provizii și reziduale) și cultice. Inventarul descoperit este modest, ceea ce pare să denote dezafectarea lor și nu distrugerea în urma unor evenimente violente, ceea ce ar putea explica și absența constatărilor de secolul I dHr. În plus, nu există dovezi clare care să susțină o distrugere violentă a fortificației și a sitului.

3.3. Descoperirile din a doua epocă a fierului – epoca dacică

Tot în campania anului 2006 au fost descoperite și cercetate sistematic 41 complexe dacice. Din punct de vedere funcțional complexele sunt reprezentate de gropi de stâlpi, gropi de provizii și menajere, vetre de foc și cuptoare, locuințe de suprafață, tâlpi de locuință și un element defensiv-șanț. Gropile de provizii, de regulă cu profil cilindric, devenite în timp gropi menajere, au dimensiuni caracteristice acestui tip de complex în lumea dacică¹³. Inventarul constă în unelte și ustensile din lut (prâsnele de fus, greutăți, călcatoare), piatră (râșnițe fragmentare, cute), fier (cuțite, piroane, scoabe, dălți, dornuri, topoare) și os (duză de foale), piese de joc din lut (jetoane), arme (vârf de sabie?), podoabe din bronz (verigă) și o monedă din argint (drahmă de Dyrhachium). Campania anului 2006 a furnizat și indicii ale unei activități metalurgice¹⁴ în această așezare (tipar bifacial, bucăți de bronz brut etc.). Au apărut de asemenea noi elemente, care pot să susțină locuirea sau fortificarea platoului în evul mediu timpuriu, poate chiar din secolul VIII dHr.

Astfel, pentru orizontul cronologic al sfârșitului de secol II – secol I îHr, în acest spațiu se conturează o întinsă și prosperă așezare dacică fortificată, în care locuia o comunitate cu o puternică activitate economică, care prelucra fierul, confecționa o ceramică de calitate, practica schimburi cu lumea celtică nord-vestică și cu cea dacică învecinată și controla defileul Crasnei și Depresiunea Șimleului¹⁵.

4. Analiza arheozoologică

Studiul nostru a urmărit identificarea speciilor de mamifere cu care locuitorii celor două așezări au venit în contact. Metodologia de cercetare arheozoologică pentru acest studiu a cuprins: identificarea anatomică, identificarea taxonomică, analiza tafonomică, osteometria, estimarea vârstei de sacrificare, cuantificarea datelor (ca număr minim de indivizi estimați și ca număr de resturi)¹⁶.

4.1. Situl Șimleu-str. A. Mureșanu

În anul 2007 au fost realizate săpături arheologice preventive în acest punct și au fost identificate nivele de locuire dacică încadrate cronologic între sec. I îHr – I dHr. Resturile faunistice adunate din situl de la Șimleu-str. A. Mureșanu sunt în număr redus. Din cuprinsul a patru complexe (notate 3, 5, 6 și 11) au fost adunate 39 de fragmente

¹² Pop *et alii*, 2007, p. 359.

¹³ Pop *et alii*, 2007, p. 360.

¹⁴ Bejinariu, 1998, *passim*; Bejinariu, 2006, *passim*.

¹⁵ Pop *et alii*, 2007, p. 360.

¹⁶ Udrescu *et alii*, 1999.

osoase și dentare aparținând exclusiv mamiferelor, reprezentând resturi de origine menajeră. Unul dintre fragmente are urme lăsate de foc, șapte au urme de tranșare și trei au fost roase (urme lăsate de colții câinilor). Oasele sunt fragmentate, motiv pentru care s-au făcut măsurători numai pe trei dintre ele (o falangă proximală de vită domestică, un fragment distal de humerus și o mandibulă de mistreț). Oasele lungi și întregi lipsesc și nu a fost posibilă estimarea taliei la greabăn pentru niciuna dintre speciile de mamifere identificate.

Cele 39 resturi care compun eșantionul provin de la șase specii de mamifere domestice (acest grup are ponderea de 67%) și două specii sălbatice (au o pondere de 33%): bovina domestică (*Bos taurus*), oaia (*Ovis aries*), capra (*Capra hircus*), porcul (*Sus domesticus*), calul (*Equus caballus*), câinele (*Canis familiaris*), cerbul (*Cervus elaphus*) și mistrețul (*Sus scrofa*). Distribuția pe specii animale a resturilor identificate în cele patru complexe arheologice (3, 5, 6 și 11) apare în **Tabelul 1**. Cele mai multe resturi, cât și cea mai mare diversitate de specii, se observă pentru complexul 6. Cele mai puține resturi au fost adunate din complexul 3.

Specie / Complex	3	5	6	11
<i>Bos taurus</i>	1	1	4	2
<i>Ovis aries/Capra hircus</i>	0	3	5	1
<i>Sus domesticus</i>	1	0	2	0
<i>Equus caballus</i>	0	2	1	2
<i>Canis familiaris</i>	1	0	0	0
<i>Cervus elaphus</i>	0	0	1	4
<i>Sus scrofa</i>	0	5	1	2
Total resturi	3	11	14	11

Tab. 1. Distribuția resturilor de mamifere identificate, în cele patru complexe arheologice din Situl Șimleu-str. A. Mureșanu.

Distribuția procentuală a resturilor pe specii de mamifere nu a fost realizată pe complexe, ci pentru întregul eșantion. Pentru grupul mamiferelor domestice, cele mai multe resturi provin de la bovina domestică (20%) și ovicaprine (23%); pentru grupul mamiferelor sălbatice, ponderea cea mai mare o au resturile atribuite mistrețului (20%) (**Tab. 2**).

Bos taurus. Pentru vita domestică au fost identificate opt resturi osoase, care au fost atribuite la doi indivizi, unul imatur (de circa 1 an) și altul matur (mai mare de 2,5 ani). A fost măsurată numai o falangă proximală (lungime 67 mm, lățime capăt proximal 30 mm, lățime capăt distal 28 mm și lățime minimă diafiză 24 mm).

Ovis aries/Capra hircus. De la ovicaprine provin nouă fragmente, de la două exemplare mature; pe baza unui fragment de maxilar care poartă dentiție s-a estimat vârsta de 1–1,5 ani pentru unul dintre exemplare. A fost măsurat un fragment de humerus pentru care lățimea capătului distal este 31 mm, iar lățimea articulară distală 29 mm.

Sus domesticus. Pentru porc au fost identificate trei fragmente, care au aparținut la doi indivizi imaturi; pe baza fragmentelor care poartă dentiție s-a estimat vârsta de 6–9 luni pentru un exemplar, respectiv 13–14 luni pentru al doilea.

Canis familiaris. De la câine provine un fragment de craniu de la un individ matur.

Equus caballus. Pentru cal au fost identificate cinci fragmente, de la doi indivizi, unul imatur (mai mic de 2 ani) și altul matur (mai mare de 5 ani).

Sus scrofa. Cele 8 fragmente osoase provin de la doi indivizi, unul matur (individ mascul de 3–4 ani) și altul imatur (circa 2 ani). Pe un fragment de mandibulă a fost măsurată lungimea seriei dinților molari (81 mm) și lungimea, respectiv lățimea dintelui molar M3 (45 mm, respectiv 18 mm).

Cervus elaphus. De la cerb au fost identificate 5 fragmente, care au aparținut la doi indivizi (unul imatur și altul matur).

4.2. Șimleu-Observator

În acest punct cercetarea arheologică sistematică a început în anul 1994. Din situl Șimleu Silvaniei-Observator (mijlocul sec. II îHr–I dHr) s-au analizat 775 resturi faunistice, adunate în decursul mai multor campanii arheologice, aceste fragmente provenind numai de la mamifere. Pe lângă cele opt specii de mamifere identificate în eșanționul de la Șimleu-str. A. Mureșanu, s-au mai găsit resturi de la alte două mamifere sălbatice: *Capreolus capreolus* (câprior) și *Bos primigenius* (bour). Pentru 230 fragmente de mici dimensiuni (fragmente de craniu, vertebre, coaste, oase lungi și oase late) nu s-a putut realiza identificarea până la nivel de specie, dar știm că ele aparțin tot celor 10 specii de mamifere identificate.

Cele mai multe resturi provin de la mamiferele domestice (87%) și au fost identificate șase specii; proporția cea mai ridicată o au resturile de bovină domestică (41%), urmate de porc (22%) și ovicaprine (17%). De la mamiferele sălbatice provin 13% dintre resturi, și aparțin la patru specii; ponderea cea mai mare o au resturile de cerb (7%) și mistreț (4%) (**Tab. 2; Fig. 1**).

Pe baza celor 225 resturi de vita domestică au fost estimați 10 indivizi, dintre care șapte maturi și trei imaturi. De la **vita domestică** s-au măsurat 5 fragmente: un astragal cu lungimea 67 mm, un fragment de tibie cu lățimea distală 56,5 mm și lățimea articulară distală 52 mm și trei dinți molari inferiori având lungimea/lățimea de 40 mm/16,5 mm, 33 mm/13 mm și 36 mm/15 mm.

La **ovicaprine**, pe baza celor 95 resturi, s-au estimat șapte exemplare, dintre care cinci sacrificate la vârsta matură și două imature.

Pentru **porc** au fost estimați opt indivizi, dintre care cinci maturi și trei imaturi. S-au realizat și măsurători, după cum urmează: pe un fragment de mandibulă lungimea seriei dinților molari este 61 mm, iar dintele molar M3 măsoară 29 mm (lungime), respectiv 18 mm (lățime); pe un fragment de maxilar s-a măsurat dintele molar M3 la care lungimea este 39 mm și lățimea 21 mm; un dinte molar M3 inferior are lungimea de 40 mm și lățimea 17 mm.

La **cal** s-au estimat trei exemplare, dintre care două sacrificate mature și unul imatur.

La **câine**, pe baza a 11 resturi, s-au estimat doi indivizi maturi.

Pentru oasele de ovicaprine, cal și câine nu s-au putut realiza măsurători.

SPECIE	Șimleu-str. A. Mureșanu				Șimleu-Observator			
	NR	%	NMI	%	NR	%	NMI	%
<i>Bos taurus</i> (bovina domestică)	8	20,51	2	15,38	225	41,28	10	26,32
<i>Ovis aries/Capra hircus</i> (oaie/capra)	9	23,08	2	15,38	95	17,43	7	18,42
<i>Sus domesticus</i> (porc)	3	7,69	2	15,38	121	22,20	8	21,05
<i>Equus caballus</i> (cal)	5	12,82	2	15,38	24	4,40	3	7,89
<i>Canis familiaris</i> (caine)	1	2,57	1	7,69	11	2,02	2	5,26
Mamifere domestice	26	66,67	9	69,23	476	87,34	30	78,95
<i>Cervus elaphus</i> (cerb)	5	12,82	2	15,38	39	7,16	3	7,89
<i>Sus scrofa</i> (mistreț)	8	20,51	2	15,38	24	4,40	3	7,89
<i>Capreolus capreolus</i> (câprior)	0	0	0	0	4	0,73	1	2,63
<i>Bos primigenius</i> (bour)	0	0	0	0	2	0,37	1	2,63
Mamifere sălbatice	13	33,33	4	30,77	69	12,66	8	21,05
Mamifere identificate specific	39	100	13	100	545	100	38	100
Mamifere neidentificate specific	0	–	0	–	230	–	–	–
Total resturi eșantion	39	–	13	–	775	–	–	–

Tab. 2. Cuantificarea resturilor de mamifere identificate în cele două eșantioane (NR -număr resturi identificate; NMI -număr minim indivizi estimați).

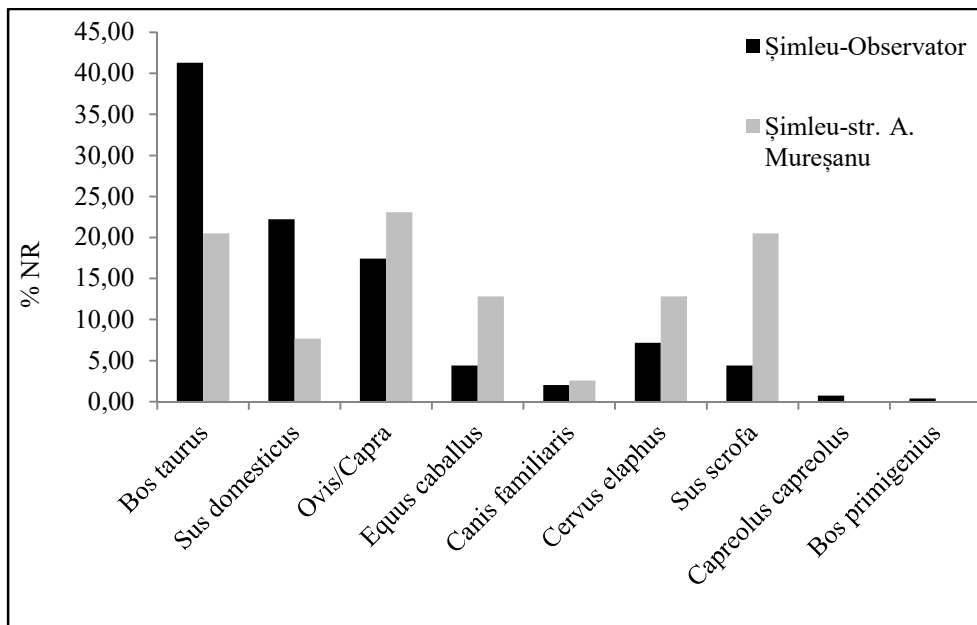

Fig. 1. Proportia (% NR) resturilor de mamifere identificate în cele două eșantioane.

Pentru **cerb** și **mistreț** au fost estimați câte trei indivizi pentru fiecare specie; la cerb au fost estimați doi indivizi maturi și unul imatur, iar la mistreț trei indivizi maturi. De la mistreț s-a măsurat un singur os, un metacarp 3, a cărui lungime este 97 mm, și pe baza căruia s-a estimat și talia de greabăn, având valoarea de 101,1 cm (utilizând coeficientul lui Teichert, 1990¹⁷). Pe baza caninilor a fost estimat un exemplar mascul. De la cerb au fost identificate șapte fragmente de corn (cornul fiind folosit ca materie prima pentru confecționarea diverselor obiecte), unul dintre fragmente indicând faptul că se practica și culegerea din pădure a coarnelor lepădate. Pentru bour și căprior s-a estimat câte un exemplar matur, pentru fiecare din cele două specii.

5. Concluzii

În cele două eșantioane nu au fost identificate resturi provenind de la animale nevertebrate, pești și păsări. Toate fragmentele colectate în cursul săpăturilor arheologice derulate în cele două situri aparțin mamiferelor. Pentru speciile de mamifere identificate nu au fost găsite oase în conexiune anatomică; toate oasele au un grad ridicat de fragmentare, ele reprezentând resturi de origine menajeră.

În ambele eșantioane proporția cea mai mare este cea a fragmentelor aparținând mamiferelor domestice (67% la **Șimleu-str. A. Mureșanu** și 87% la **Șimleu-Observator**), comparativ cu cele sălbatice (33% la **Șimleu-str. A. Mureșanu** și 13% la **Șimleu-Observator**). Fragmentele identificate provin de la șase specii de mamifere domestice și patru specii sălbatice: bovina domestică (*Bos taurus*), oaie (*Ovis aries*), capra (*Capra hircus*), porc (*Sus domesticus*), cal (*Equus caballus*), câine (*Canis familiaris*), cerb (*Cervus elaphus*), mistreț (*Sus scrofa*), căprior (*Capreolus capreolus*) și *Bos primigenius* (bour). Între mamiferele domestice ponderea cea mai ridicată o are bovina domestică, urmată de ovicaprine și porc. În grupul mamiferelor sălbatice, frecvența cea mai mare o au mistrețul și cerbul. Mamiferele sălbatice identificate, din punct de vedere al preferinței pentru un anumit biotop, aparțin celor de pădure (cerb, mistreț) și celor de lizieră (bour, căprior).

6. Mulțumiri

Cercetarea s-a desfășurat în cadrul unui grant oferit de Ministerul Cercetării și Inovării din România CNCS-UEFISCDI, proiect numărul PN-III-P4-ID-PCE-2016-0 852 (în PNCDI III).

¹⁷ *apud* Udrescu *et alii*, 1999.

BIBLIOGRAFIE

- Bejinariu, 1998 Ioan BEJINARIU, *Late Bronze Age in the Depression of Șimleu*, În: Carol KACSÓ (Hrsg.), ***Der Nordkarpatische Raum in der Bronzezeit / Spațiul nordcarpatic în epoca bronzului***, Symposium Baia Mare, 7.-10. Oktober 1998, Bibliotheca Marmatia, 1, Muzeul Județean Maramureș, Ed. Cornelius, Baia Mare, 1998, 372 pg., ISBN 973-855-00-9.
- Bejinariu, 2006 Ioan BEJINARIU, *Descoperiri din epoca bronzului și prima epocă a fierului*, În: Horea POP, Ioan BEJINARIU, Sanda BĂCUEȚ-CRIȘAN, Dan BĂCUEȚ-CRIȘAN, Daniel SANA, Zsolt CSÓK, ***Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică. I. Istoricul cercetărilor***, Cluj Napoca, 2006, 174 pg., ISBN 973-7867-56-4; p. 31-44.
- Pop, 1995 Horea POP, *Civil architecture and habitat during Latène D in the Depression of Șimleu*, În: *Acta Musei Napocensis*, 32, 1, 1995, p. 103-118.
- Pop, 2006 Horea POP, ***Fortificațiile dacice din vestul și nord-vestul României***, Ed. Mega, Cluj Napoca, 2006, 152pg., ISBN 973-7867-42-4.
- Pop, 2008 Horea POP, ***Argintul dacic sălăjean***, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2008, 110 pg., ISBN 978-973-1868-38-7.
- Pop, Bejinariu, 1996 Horea POP, Ioan BEJINARIU (sic! BEJINARIU), *The Dacian and Pre-historic Fortresses and Dwellings from the knoll of Șimleu (Șimleu Silvaniei, Sălaj County)*, În: Petre ROMAN, Ioan Carol OPRIȘ, Saviana DIAMANDI, Cristian SCHUSTER, Alexandra COMȘA, Elmar CHRISTMANN, Marius ALEXIANU, Adrian PORUCIUC (eds), ***The 7th International Congress of Thracology: May 20 - 26, 1996: Constanta – Mangalia – Tulcea: Romania: The Thracian World at the Crossroads of Civilisations*** [reports and summaries], Vavila Edinf SRL, Bucharest, 1996, 418 pg.; p. 323-325.
- Pop, Culic, 2008 Horea POP, Daniela CULIC, *171. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj Punct: str. A. Mureșanu nr. 33-35*, Mircea Victor ANGELESCU, Florela VASILESCU (eds); Carmen BEM, Ania MOLDOVEANU (red.), ***Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2007***, [prezentată la] A XLII-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Iași, 14–17 mai 2008, Ministerul Culturii și Cultelor, Comisia Națională de Arheologie, Direcția Generală Patrimoniu Cultural Național, Direcția Monumente Istorice și Arheologie, Complexul Național Muzeal “Moldova” Iași, cIMeC - Institutul de Memorie Culturală, București, 2008, 446 pg., ISBN 978-973-7930-13-2; p. 297-299.
- Pop et alii, 2006 Horea POP, Ioan BEJINARIU, Sanda BĂCUEȚ-CRIȘAN, Dan BĂCUEȚ-CRIȘAN, Daniel SANA, Zsolt CSÓK, ***Șimleu Silvaniei. Monografie arheologică. I. Istoricul cercetărilor***, Cluj Napoca, 2006, 174 pg., ISBN 973-7867-56-4.
- Pop et alii, 2007 Horea POP, Ioan BEJINARIU, Emilian PRIPON, Daniel SANA, *185. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj. Punct: Observator*, În: Mircea Victor ANGELESCU, Florela VASILESCU (eds); Carmen BEM, Irina NICOLAE [et alii], ***Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2006***, [prezentată la] a XLI-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Tulcea, 29 mai–1 iunie 2006, Ministerul Culturii și Cultelor, Comisia Națională de Arheologie, Direcția Generală Patrimoniu Cultu-

- ral Național, Direcția Monumente Istorice și Arheologice, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea, ciMeC - Institutul de Memorie Culturală, 2007, 548 pg., ISBN 978-973-87004-9-9; p. 358-361.
- Pop *et alii*,
2010 Horea POP, Ion BEJINARIU, Daniela CULIC, 74. *Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj. Punct: Observator*, În: Mircea Victor ANGELESCU, Carmen BEM, Irina OBERLÄNDER-TÂRNOVEANU, Florela VASILESCU (eds), *Cronica Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2009*, [prezentată la] a XLIV-a ediție a Sesiunii Anuale de Rapoarte Arheologice, Suceava, 2010, Muzeul Național de Istorie a României, Institutul de Memorie Culturală - CIMEC, București, 2010, 398 pg., ISBN 978-973-7930-29-3; p. 178-180.
- Pop, Ștefan,
2009 Horea POP, Maria Magdalena ȘTEFAN, *Așezări dacice din vestul și nord-vestul României (sec. II î.Chr. - I d.Chr.) - cu special privire la Depresiunea Șimleului*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2009, 172 pg., ISBN 978-606-543-043-3.
- Udrescu *et alii*,
1999 Mircea UDRESCU, Luminița BEJENARU, Carmen HRIȘCU, *Introducere în arheozoologie*, Ed. Corson, Iași, 1999, 184 pg., ISBN 973-9904-25-4.